

FANAFANA, FAKAOFO MO E FEFE KAPAU

Ko ha fononga 'oku tataki pe 'e koe
'ilo'i 'a e finangalo 'o e
'Otua 'i ho'o mo'ui

Fanafana, Fakaofu mo e Fefe Kapau

Ko ha fononga 'oku tataki pe 'e koe 'ilo'i 'a e finangalo 'o e
'Otua 'i ho'o mo'ui
2026

Also available in a variety of other languages. Follow this link to find them.
<https://tinyurl.com/58ypw6y2>

© 2026 Trinity College Qld, Uniting Church in Australia, Qld Synod.

Fa'u 'e Rev Paul Clark mo e tokoni 'a Gary Adsett, Jesse Caulfield, Claire Bateman, Becky Clark, Jennifer Clark, Grant Erickson, Rev Rod Fisher, Rev Linda Hanson, Rev Levon Kardashian, Kym Korbe, Adam Legge, Willie Liebenberg, Rev Russell Reynoldson, Rev Malcolm Scanlan, Rev Seiuli Tino Scanlan, Dr Jamie Smith, Moana Teulilo-Schaaf, Trent Wheeley and Amy Yang.

Ngaahi lea fakafolofola na'e to'o mei he The Holy Bible, New International Version®, NIV®. Ma'u mafai pulusi © 1973, 1978, 1984, 2011 'e he Biblica, Inc. Faka'aonga'i 'i hono fakangofua 'e Zondervan. Ma'u 'a e ngaahi totonu fakalao kotoa pe 'i he funga 'o e www.zondervan.com

Ngaahi me'a 'i loto

Talateu	6
1. Fakaafe ke Lotu.....	9
2. Kumi ha Hoa Fa'a 'ilo'ilo	10
3. 'Oku Mahino 'a e Finangalo Fakalukufua 'o e 'Otua	11
4. Fakaafe ke fekumi ki he Ngaahi Me'afoaki Fakalaumalie.....	13
5. Fakaafe ke vakai'i 'a e ngaahi talanoa Fakatohitapu	15
6. Fakaafe ke vakai'i 'a e fa'ahinga 'ulungaanga.....	17
Ngaahi Fakamala'ia 'i hono 'Ilo'i 'o e Finangalo 'o e 'Otua	19
7. Fakaafe ke vakai'i 'a e Ngaahi Veesi 'o e Tohi Tapu.....	22
8. Fakaafe ke Ngaue – 'alu 'o 'ahi'ahi	24
9. Fakaafe'i ke fekumi ki he poto 'o ho kolo.....	26
10. Ko e Feitu'u 'o e Providence	28
11. 'Oku 'ikai fie ma'u 'e he 'Otua ke to'o ho'o tau'ataina ke fili.....	30
12. Faka'osi mo ho hoa/timi 'ilo'ilo	32
13. Faka'osi ho'o fononga.....	34
Ko ha Ui ki he Ngaue Fakafaifekau?	36

Faka'ilonga'i 'o e Fonua – Acknowledgment to Country

Ko e fonua 'eni 'o e 'Otua, pea 'oku 'afio heni 'a e Laumalie 'o e 'Otua. 'Oku mau faka'apa'apa ki he Kaumatu'a 'i he kuohili mo e lolotonga 'o e ngaahi fonua mo e ngaahi halanga vai 'i he ngaahi kulupu mo e ngaahi pule'anga lahi 'o e Tauhi Tukufakaholo, pea 'oku mau fakamalo kiate kinautolu 'i he 'enua tokanga'i ma'u pe 'a e kelekele.

'Oku tau tukupa ke 'a'eva fakataha 'i he fakalelei mo e ni'ihiki kehe, pea mo hotau 'Otua 'Alo'ofa.

Talateu

'Oku folofola 'a e 'Eiki, 'He 'oku ou 'ilo'i 'a e ngaahi palani 'oku ou ma'u ma'au, 'a e ngaahi palani ke tu'umalie ai koe kae 'ikai ke fakalavea'i koe, 'a e ngaahi palani ke 'oatu ha 'amanaki lelei mo ha kaha'u.'

Selemaia 29:11

Koe'uhi 'oku 'i ai ha 'Otua 'oku ne 'afio'i mo 'afio'i kitautolu, pea 'afio'i 'a e mamani mei he kamata'anga ki he ngata'anga, ko ha me'a fakapotopoto ke fai 'a e feinga ke fakatatau 'eku mo'ui mo e me'a 'oku finangalo ki ai 'a e 'Otua. Ke toe fakalea 'aki 'a e Matiu 6:33, *"Ka mou kumi mu'a ki hono pule'anga, mo e mā'oni'oni 'a'ana, pea 'e 'atu mo ia foki 'a e ngaahi me'a ko ia kotoa."*

Neongo ia, 'oku anga - fēfē 'etau ma'u 'a e finangalo 'o e 'Otuá ki he'etau mo'uí? 'Oku 'i ai nai ha palani 'a e 'Otua ma'aku? Pe ko e fakakaukau ko ia ke fai ha fehalaaki 'i hono fokotu'u au 'i he uho 'o e 'univesi, pea 'ikai ke u ma'u 'a e taumu'a 'o e Matiu 6:33?

'I he'etau lau 'a e Folofola, 'oku tau 'ilo ai 'oku meimei ke 'i he fononga tatau 'a e tokotaha kotoa pe: *ko e fekumi ke 'ilo 'a e hala 'a e 'Otua ma'anautolu.* 'Oku nau 'amanaki ke nau fenapasi mo e hala fasi'i 'a e 'Otua – he ko e feitu'u ia 'oku ma'u ai 'a e mo'ui lelei. 'I he taimi 'oku tau lau ai 'enau ngaahi talanoa, 'oku tau ako meiate kinautolu. 'Oku 'i ai ha ngaahi lesoni fakapotopoto ke ako. Hange ko e tohi 'a Annie J. Flint;

*Kuo te'eki tala'ofa mai 'e he 'Otua
'a e huelo 'o e la'aa ta'e 'i ai ha 'uha,
fiefia ta'e 'i ai ha mamahi,
pe melino ta'e 'i ai ha faingataia¹.*

'I he tohi tu'utu'uni ko 'eni, 'oku 'ikai ke mau taumu'a ke 'oatu 'a e ngaahi tali. Ka 'oku mau taumu'a ke 'oatu ha founga ke ke vakai'i ai 'a e founga 'oku tataki ai koe 'e he 'Otua.

'Oku fakataumu'a 'a e tohi tu'utu'uni ko 'eni ki ha taha pe: ko ha taha ako 'oku ofi ki he faka'osinga 'o e ta'u fakaako, 'o fifili pe ko e ha e me'a hoko; ko ha tokotaha ngaue 'oku ongo'i ta'emanonga 'i hono fatongia lolotonga, 'o ongo'i 'a e ui 'a e 'Otua ki ha me'a 'oku mahulu ange; pe ko ha taha 'oku ofi ke ma'u vahenga maloloo, 'o fifili pe ko e ha ha ngaahi faingamalie fo'ou 'e ala fakaava kiate kinautolu. Ha taha pe.

'Oku fakataumu'a ia ke fai 'i ho'o vave pe 'a'au, kae 'ikai 'i he vave. Neongo te ke lava 'o lau 'a e tohi tu'utu'uni ko 'eni 'i ha houa 'e taha, ka ke fakataumu'a ke faka'aonga'i ha ngaahi mahina si'i. 'Oku mau fie ma'u ke mou nofo mo e 'Otua. Mahalo 'oku ui koe 'e he 'Otua ki ha me'a fo'ou pe mahu'inga: ko ha ngaue ma'u'anga mo'ui, ko ha ngaue fakafaifekau pe na'a mo *ha ngaue fakafaifekau*¹. Ko ha ngaue fakafaifekau 'i he tafa'aki 'e

¹ Vakai, peesi 34

taha 'o e mamani, pe faingata'a ange, ko ha faifekau ki ho siakale fakakaungame'a. 'Oku mahu'inga ke tuku ha taimi ki ai.

' Oku faingata'a ke ' ilo'i ' a e finangalo ' o e ' Otuá. 'Oku fa'a 'ilo'i pe ia 'i he'etau vakai ki ai. Kuo pau ke tau manatu'i 'oku 'ikai ko hotau ngaahi founa 'a e 'Otua ('Isaia 55:8-9). 'Oku tau fai nai 'a e ngaahi fehu'i totonu? 'Oku tau vakai ki he palopalema 'i he founa totonu? 'Oku 'i ai *nai ha hala 'a e 'Otua* ma'aku, pe 'oku 'i ai ha ngaahi founa lahi 'i he vaota ko 'eni 'oku ui ko e mo'ui?

Ke kamata'aki, ko e veesi 'i 'olunga 'i he konga ko 'eni 'oku manako ai, 'oku fa'a faka'aonga'i mo vahevahe 'i he taimi kotoa pe 'oku 'ohake ai 'a e tefito 'o e palani 'a e 'Otua ki he'etau mo'ui. Ka 'i he'etau lau 'a e veesi ko ia, 'oku tau 'ilo ai 'oku 'ikai folofola 'a e 'Otua ki ha taha, ka ki he pule'anga 'o 'Isileli 'oku nofo fakahee'i. 'Oku 'ikai fakaha mai 'e he 'Otua 'a 'ene palani ma'a hono kakai 'i he potufolofola ko 'eni, ka 'oku 'i ai pe 'a e palani 'a e 'Otua, ko ha palani lelei, ke tu'umalie kinautolu kae 'ikai ke fakalavea'i kinautolu – 'a ia 'oku ongo mo'oni ki ha kakai 'oku mo'ui 'i he faingata'a'ia.

'Oku 'ikai ko e palani ke tu'umalie fakafo'ituitui, ka ko ha pule'anga. 'Oku tokolahi ha ni'ihi he 'ikai ke nau a'u ki ai, ka *'i he'enau hoko ko ha kakai*, te nau hoko atu. Ka na'a mo e huhu'i ko ia he 'ikai hoko ia 'i ha toe ta'u 'e 70. Ko e veesi ko 'eni ko ha fakaafe ia ke falala ki he ngaahi taumu'a lelei 'a e 'Otua 'i he me'a ta'e'iloa, kae 'ikai ko hono fakaha mai 'o ha palani fakaikiiki.

'Oku ngaue 'a e 'Otua 'i ha tu'unga kehe meiate au, pea 'oku mahino kiate au ko ha tala'ofa fakatautaha 'eni mei he 'Otua ke u ma'u ha mo'ui tu'umalie. Kapau kuo u ako ha me'a, 'oku 'ikai 'aonga 'a e kupu'i lea "oku 'i ai ha palani 'a e 'Otua ki ho'o mo'ui'. Ko ha lea ma'ama'a ia ki he kau malanga fakapikopiko. 'Oku ne fokotu'u kitautolu ki he loto mamahi 'i he'etau 'ilo'i 'oku 'ikai ko e uho kitautolu 'o e 'univesi pea 'oku faingata'a'ia 'a e mo'ui.

'Oku 'i ai ha palani 'a e **'Otua ki he mo'ui: ke kumi 'a e mole, fakamo'ui 'a e maumau, pea fakatau'atina'i 'a e popular, pea** 'oku fakaafe'i kitautolu 'e he 'Otua ke tau kau ki he palani ko ia (Luke 4:18-21). 'I he taimi 'oku tau kau ai ki he palani 'a e 'Otua, ko e feitu'u ia 'oku ma'u ai 'a e mo'ui mahutafea.

‘Oku ‘i ai ha palani ‘a e ‘Otua ki he mo‘ui: ke kumi ‘a e mole, fakafoki ‘a kinautolu kuo maumau, fakatau‘ataina‘i ‘a e popula, pea ‘oku Ne fakaafe‘i kitautolu ke tau kau ki he palani ko ia.

'Oku 'ikai ha toe feitu'u 'oku tau faingata'a'ia ange ai fekau'aki mo e ngaahi palani 'a e 'Otua ki he'etau mo'ui ka ko e mo'ui 'a Sisu. Ko e mo'oni na'e mei mo'ui monu'ia 'a e 'Alo tonu 'o e 'Otua; fonu 'i he tu'umalie mo e fakahikihiki, fakalato 'a e ngaahi holi pea fakafiemalie'i 'a e ngaahi holi? 'Ikai 'aupito.

Na'e fa'ele'i ia 'i he masiva mo e ta'e'iloa, pea na'a ne mo'ui 'i he konga lahi 'o 'ene mo'ui 'o 'ikai ke 'ilo'i. Faka'osi, 'i he taimi 'oku a'u ai 'ene mo'ui ki hono tumutumu 'o e naunau mo e ongoongoa, 'oku lau'ikovi'i mo fakamamahi'i, faka'ikai'i mo lavaki'i, pea tataki atu ia 'i ha kolosi ke mate. Kaniseli 'i he tutuki.

'Oku tau 'ilo'i 'ia Kalaisi 'oku 'ikai fou 'a e hala ki he naunau 'i he ngaahi hala 'oku tau fakakaukau ki ai; pea 'oku toe faka'uhinga'i fo'ou 'a e naunau. Ko e 'ofa foaki pe kita 'a e me'a 'oku ne faka'ai'ai 'a e 'univesi. Ko e *Hala ia* 'oku tau fekumi ki ai, 'a e *Mo'oni 'oku* tau holi ki ai, pea *mo e Mo'ui* 'oku tau faka'amu ke mo'ui 'aki (Sione 14:6).

'Oku mau fakaafe'i kimoutolu ki he fononga ko 'eni 'o e fa'a 'ilo'ilo. Ko ha hala ia te ke lava 'o fononga ai 'i ha ngaahi taimi lahi 'i ho'o mo'ui. 'Oku 'ikai totonu ke aofangatuku ka 'oku fokotu'u mai. 'E lea le'o lahi ange 'a e ngaahi konga 'e ni'ihi 'i he ni'ihi, ka 'oku ke utu 'a e me'a 'oku ke tutuu'i. 'I he lahi ange ho'o fakahu ki ai, ko e lahi ange ia 'emau tui, te ke hu ki tu'a.

'Ofa ke 'iate koe 'a e 'Otua 'i ho fononga.

1. Fakaafe ke Lotu

" Pea te mou kumi kiate au, 'o ma'u au, 'o kapau te mou kumi 'aki 'a e kotoa 'o homou loto."
Selemaia 29:13

He 'ikai te ke lava 'o 'ilo 'a e me'a 'oku fie ma'u 'e ha taha ma'au ta'e te ke talanoa mo kinautolu. Kapau 'oku ke 'amanaki ke tuku 'a e 'Otua ke fononga mo koe 'i he mo'ui, kuo pau ke ke fakatupulaki ha mo'ui lotu longomo'ui. Kuo pau ke kau 'i he mo'ui lotu ko 'eni ha taimi ke 'oua na'a ngata pe 'i hono hua'i atu ho loto ki he 'Otua, ka ke fakafanongo ki he loto 'o e 'Otua, pea fakalaululoto ki he me'a 'oku folofola 'aki 'e he 'Otua kiate koe. Te tau lava 'o ma'u 'a e tali 'a e 'Otua 'i natula, tukunga, fanafana, Folofola, poto 'o e ni'ihi kehe, pea na'a mo e fakalongongo.

'Oku lahi e ngaahi founga ke lotu ai: tangutu toko taha pe 'o talanoa; lau ma'uloto 'a e ngaahi lotu 'o e kuohili; lau 'a e ngaahi Saame; 'a'eva mo fakalaululoto 'i natula; fakakaukau fakalongongo; 'aki; mo e tautapa ki he ni'ihi kehe.

Ko e sitepu 'uluaki ko e kamata fekumi mo e 'Otua 'i he lotu, 'o kole ki he 'Otua ke 'a'eva mo koe 'i he mo'ui. 'Oku ke fie ma'u ke hoko 'eni ko ha me'a mo'oni 'o e tu'unga 'oku ke 'i ai.

Te mau fakahinohino atu ki ha kalasi tohinoa 'e 6 ('oku ma'u 'i he 'initaneti) ke ke ngaue ki ai. 'Oku ne 'oatu ha founga faingofua 'a ia 'oku ke tohi ai ha ngaahi lotu ki he 'Otua. Hili ia pea ke fakamoleki ha taimi ke ke fakakaukau ai ki he me'a 'e ala tohi mai 'e he 'Otua – 'o lotua ke 'i ai 'a e Laumalie Ma'oni'oni 'i he founga ko 'eni.

'Oku 'oatu 'e he kalasi ha ngaahi fakahinohino. 'I he taimi 'oku tau feinga ai ke fanongo ki he 'Otua, 'oku tau 'ilo'i fefe ko e 'Otua ia kae 'ikai ko 'etau ngaahi holi, mo'ui lelei faka'atamai, pe ko ha me'a fakatevolo? 'Oku feinga 'a e kalasi ko 'eni ke fokotu'u 'a e fanongo mei he 'Otua 'i ha fa'unga Fakatohitapu. Te ke lava 'o ma'u 'a e kalasi 'i heni:

<https://tinyurl.com/5abj7kv9>

'Oku mau fakatauange te ke ma'u ha me'a lahi ange 'i ha tali pe ki ha lotu — ko ha to'onga 'oku ne poupou'i mo poupou'i koe 'i he kotoa 'o ho'o mo'ui, pea mo ha hoa ofi ange 'i ha tokoua. 'Oua na'a ke li'aki 'a e sitepu ko 'eni. Kataki 'o tuku ha taimi ke ngaue ai ki ho'o mo'ui lotu. Te ke lava 'o kamata 'a e kalasi ko 'eni pea hoko atu ki he sitepu hoko.

2. Kumi ha Hoa Fa'a 'ilo'ilo

“Pea ko kimoutolu ko e sino ‘o Kalaisi, pea ko e ngaahi kupu ‘oku takitaha hono feitu‘u.”
1 Kolinito 12:27

'Oku 'ikai ko ha tui fakalotu toko taha pe 'a e tui faka-Kalisitiane. Ko hotau 'Otua ko ha kolo ta'engata, ko ha va fetu'utaki: ko e Tamai, 'Alo mo e Laumalie 'i ha va fetu'utaki ta'engata 'o e 'ofa. 'Oku 'ikai fakataumu'a kitautolu ke tau fai toko taha pe 'a e ngaahi me'a.

Ko e sitepu hono ua 'i he founga 'o e fa'a 'ilo'ilo ko hono fokotu'u ha taimi ke talanoa ai mo ha taha 'e lava ke hoko ko ho'o faiako. Ko ho'o 'uluaki fakakaukau ko ho'o Minisita/Faifekau, ka te ke lava foki 'o talanoa ki ha Kaumatu'a, kaungame'a poto pe ko ha taha 'oku ke sio ki ai ki he'enua matu'otu'a fakalaumalie. Ko e taumu'a 'o e faifale'i ke 'oatu kiate koe ha fakakaukau ki ai. Ko ha taha te ne lava 'o pukepuke ha sio'ata kiate koe mo tokoni'i koe ke ke sio lelei ange kiate koe mo fakapapau'i 'oku ke nofo ma'u 'i he founga.

Fokotu'utu'u ha talanoa kofi. Fakamatala'i ange 'oku ke kamata ha fononga ki he fa'a 'ilo'ilo. Vakai'i 'a e tohi tu'utu'uni ko 'eni pea kole ange ke nau fakakaukau ke kau fakataha mo koe 'i he fononga.

Ko e me'a pe 'oku fie ma'u ke nau fai ko e tangutu fakataha mo koe 'i he ngaahi uike si'i kotoa pe ('o makatu'unga 'i he vave ho'o fai 'eni) 'o fehu'i atu pe 'oku ke fefe, pea fakafanongo lelei. (Te ke lava 'o fai ia 'i he Zoom).

- Fakafanongo ki he me'a 'oku ke lea 'aki – pea fakamanatu atu ia kiate koe.
- Fakafanongo ki he me'a 'oku fai 'e he 'Otua pea fakahingoa ia.
- Feinga ke 'oatu ha fakalotolahi mo ha fakahinohino ki he fononga.

Ko ho fatongia ke kumi ha hoa 'ilo'ilo pea tuku ke na lea ki ho'o mo'ui.

Ko e founga 'e taha ke fai 'eni 'i ha kulupu. Fakatahataha'i ha'o ngaahi kaungame'a, pe ko ho'omou kulupu 'api/ako Tohi Tapu lolotonga, pea fai fakataha 'eni. Ko ha founga lelei ia ke faka'ai'ai ai mo 'ave e ni'ihiki kehe 'i he fononga.

Ko e 'a'eva mo e 'Otuá mo e ngaahi kaume'a potó 'oku ongo hangē ha feitu'u faka'ofa'ofa ke 'i ai.

Ko 'Eku Hoa 'Ilo'ilo/Timi: _____

Ko e taimi te tau fakataha ai: _____

3. 'Oku Mahino 'a e Finangalo Fakalukufua 'o e 'Otua

“Kuo ne fakahā kiate koe, tangata, ‘A e me‘a ‘oku lelei; ‘Io, ko e hā ‘a e me‘a ‘oku ‘eke ‘e Sihova kiate koe? Ka ko e fai fakalao, Mo e manako ki he meesi, Pea ke taka angavaivai ‘ ho‘o feangai mo ho ‘Otua.”

Maika 6:8

‘I he taimi ‘ e ni‘ihi ‘ e lava ke mātu‘aki fakatupu feifeitamaki ‘ a e kau Kalisitiané. Kuo ke mamata nai ki ha kakai taukei, loto veveveke, mo taleniti‘ia 'oku 'ikai ke nau fai ha me'a koe'uhi he 'oku 'ikai ke nau 'ilo 'a e me'a 'oku finangalo 'a e 'Otua ke nau fai?

'Oku faka'ofu'ofa 'a e holi ke ki'i tu'u hifo 'o fekumi ki he 'Otua, ka 'oku 'ikai fakatohitapu 'a e ta'engaue fuoloa (vakai, Matiu 25:14-30). 'Oku mahino 'aupito 'a e finangalo fakalukufua 'o e 'Otua 'i he Fofolofa. Kuo foaki mai 'e he 'Otua ha me'a lahi ke tau fai. 'Oku totonu ke 'oua na'a tau nofo pe 'o fakakaukau 'oku 'ikai ke tau 'ilo 'a e finangalo 'o e 'Otua kiate kitautolu. 'Oku mau fai ia!

'Oku 'oatu 'i lalo ha ngaahi potufolofola 'oku mau fakaafe'i koe ke ke lau mo fakalaululoto ki ai. 'Oku tala mai ' e he tokotaha taki taha kiate kitautolu ' a e finangalo ' o e ' Otuá ki ha tafa'aki ' e ni'ihí ' o e mo'uí, mahalo pē ko e ngaahi tafa'aki kotoa pē ' o e mo'uí.

Kapau ' oku ' ikai ke ' oatu ' e he ' Otuá *ha fakahinohino pau* ' i ha me'a, ko e falala ki he tataki fakalūkufua ' a e ' Otuá ko e fale'i lelei ia. ' I he taimi ' oku tau fa'a fai ai ' a e finangalo fakalūkufua ' o e ' Otuá, ' oku hoko ai ' o mahino ' a e finangalo pau ange ' o e ' Otuá. ' I he Ngaue 16:6-10, 'oku muimui 'a Paula ki he fekau fakalukufua 'a Sisuu, "Ko ia ke 'alu 'o ngaohi 'a e pule'anga kotoa pe ko e kau ako" (Matiu 28:19), ka 'oku 'i ai ha me'a 'oku ne ta'ofi kinautolu ke nau a'u ki 'Esiá. 'Oku nau feinga hokohoko atu kae 'oua kuo misi 'a Paula fekau'aki mo ha tangata mei Masitonia. 'Oku nau sio he taimi ni ki he finangalo pau ' o e ' Otuá.

Vahevahe 'a e me'a 'oku ke ako mei he ngaahi potufolofola ko 'eni mo ho hoa fa'a 'ilo'ilo pe timi.

1. **Teutalonome 30:1-20** (Fili 'a e Mo'ui.)
2. **Maika 6:1-8** (tumutumumu 'i he Veesi 8)
3. **Matiu 5:1-7:29** (Ko e 'Malanga 'i he Mo'unga' ko hono liliu ia 'e Sisu 'o e fono 'a Mosese. 'Oku 'omi 'e Sisu ha fakahinohino lahi ki he founga ke tau mo'ui ai.)
4. **Matiu 7:1-12** (faka'osi 'i he veesi 12, 'oku fakanounou'i 'e he me'a ni 'a e fono mo e kau palofita'.)
5. **Matiu 22:34-40** (fakaongo mai 'a e Matiu 7:12, vakai'i; Loma 13:8-10, Kaleita 5:14; Semisi 2:8)
6. **Matiu 28:16-20** (Ko e Tu'utu'uni Lahi)

7. **Luke 10:25-37** ('Oku tanaki atu 'e Luke ha sipinga ki he Matiu 22:36-40)
8. **Sione 13:2-17, 34-35** (liliu 'a Sione 'o Matiu 7:12 & 22:36-40)
9. **Loma 12:1-8** (Ngaahi feilaulau mo'ui.)
10. **1 Kolinito 13** (Kapau 'oku 'ikai ko e 'ofa, ko e me'a noa pe.)
11. **'Efeso 5:1-20** (Fale'i lahi faka'aho.)
12. **Filipai 2:1-13** (ma'u 'a e fakakaukau tatau mo Kalaisi Sisuu)

Koe sipeisi keke hiki ai ho'ó ngaahi 'ilo

4. Fakaafe ke fekumi ki he Ngaahi Me'afuaki Fakalaumalie.

*“...’Oku tau ma’u ha ngaahi me’afuaki kehekehe, ’o fakatatau ki he ’alo’ofa kuo fuaki
kiate kitautolu takitaha”*

Loma 12:6

'Oku fakaha mai 'e he Loma 6, 'oku tau ma'u kotoa pe 'a e ngaahi me'afuaki, kuo fuaki mai 'e he 'Otua kiate kitautolu. 'Oku hoko atu 'a Loma, kapau 'oku 'i ai ha'o me'a'ofa, faka'aonga'i ia ki hono taumu'a! 'Oku tau lau ha me'a tatau 'i he 1 Kolinito 12.

Kapau 'oku tau fie sio ki he me'a 'oku fie ma'u 'e he 'Otua ke tau fai 'o mahulu atu 'i he ngaahi me'a fakalukufua 'oku totonu ke tau fai kotoa ko e kau Kalisitiane, fakakaukau'i pe ko e ha ho'o ngaahi me'afuaki – fakalaumalie mo ha ngaahi me'a kehe. Kapau 'oku 'i ai ha'atau me'a'ofa, 'oku finangalo 'a e 'Otua ke tau faka'aonga'i ia! (Vakai, Matiu 25:14-30).

'Oku 'oatu 'i lalo ha fehokotaki'anga ki ha sivi 'SHAPE'(FOTUNGA), ko ha portal 'i he 'initaneti na'e fakataumu'a ke tokoni'i koe ke ke 'ilo'i ho'o

Ngaahi Me'afuaki Fakalaumalie

Pa 'a e mafu

Ngaahi me'a 'oku malava

'Ulungaanga

A'usia

'E fiema'u ke ke fakahu ho'o 'imeili. 'Oku hoko ho'o ngaahi ola ko ha me'a lelei ke ngaue ki ai mo ho hoa/timi 'ilo'ilo. 'Oku 'i ai e taimi 'e ni'ihi 'oku lava ke sio lelei ange 'a e kakai kehe pe ko hai kitautolu, 'o mahino ange ia 'i he'etau lava 'o sio kiate kitautolu.

Fai ia...

<https://tinyurl.com/yxu62mc7>

Ki he kakai 'e ni'ihi, 'oku hoko hono ngaue'i honau ngaahi me'afuaki mo e taleniti ko ha me'a liliu ia. 'Oku ne 'oange kiate kinautolu ha fakahinohino mahino ki he me'a hoko kiate kinautolu.

Ki he ni'ihi kehe, 'oku fu'u angamaheni 'enau ngaahi me'afuaki mo e ngaahi taleniti pea hange 'oku 'ikai ha liliu ia kiate kinautolu. 'Oua na'a ke loto fo'i. 'Oku ma'u 'e he kakai 'e ni'ihi ha 'ilo mahino ki he me'a 'oku finangalo 'a e 'Otua ke nau fai. 'Oku tatataha ke ma'u 'e he ni'ihi 'a e fakakaukau ko ia. 'Oku nau tafoki honau nima ki he me'a 'oku fie ma'u, pe ko e me'a 'oku 'i mu'a 'iate kinautolu, pea nau sio ki he ngaue 'a e to'ukupu 'o e 'Otua 'i he me'a ko ia. 'Oku kehekehe 'a e tali 'a e ngaahi 'ulungaanga kehekehe. 'Oku kehe 'a e ngaue 'a e 'Otua. Te tau sio ki he me'a ni 'i he ngaahi talanoa Fakatohitapu 'oku teu ke tau fakatoto'í.

Koe sipeisi keke hiki ai ho'ó ngaahi 'ilo

Ko 'Eku Ngaahi Me'afuaki Fakalaumalie...

Ta 'a e Mafu

Ngaahi me'a 'oku malava

'Ulungaanga

Ngaahi a'usia

5. Fakaafe ke vakai'i 'a e ngaahi talanoa Fakatohitapu

'I he talateu ki he ki'i tohi ko 'eni, na'a tau pehe 'oku 'omi 'e he tokotaha mahu'inga kotoa pe 'i he folofola ha ako ki he 'ulungaanga 'i he fekumi ki he finangalo 'o e 'Otua.

'Oku tau ma'u 'a e ni'ihi mahino hange ko 'Epalahame mo Mosese, 'a ia 'oku mahino 'enau ngaahi talanoa. Ka na'a mo e kakai iiki ange hange ko Heka'a mo Lehopoame 'oku nau feinga ke ma'u honau tu'unga 'i he palani 'a e 'Otua. Taimi 'e ni'ihi 'oku ngalo 'iate kitautolu, ko e tokosi'i pe 'o kitautolu 'e hoko ko e Mosese pe ko e kau Tevita 'o hotau to'u tangata. Mahalo ko 'etau konga ko ha konga si'isi'i pe ia 'i he me'a 'oku hoko 'i he mo'ui, ka 'oku 'ikai ke si'isi'i ange ai hono mahu'inga.

'Oku mau 'oatu 'i lalo ha ngaahi talanoa 'o ha kakai 'i he Tohi Tapu ke ke vakai'i. 'Oku mau faka'amu na'a mau ma'u ha taimi mo ha feitu'u ke to'o fakataha mo kimoutolu. 'Oku mau falala atu ke ke lau mamalie 'a e talanoa takitaha, 'i he fa'a lotu, pea 'i he fetalanoa'aki mo ho hoa/timi 'ilo'ilo, ke ke sio ki he founga 'oku ngaue ai 'a e 'Otua 'i he ngaahi faingata'a 'o e mo'ui. 'Oku mau fakatauange te ke ako ha talanoa 'e tolu pe fa 'o e ngaahi talanoa ko 'eni.

Sekope (Senesi 25:19-34, 27:1-33:20, 35:1-29) '

Oku 'ikai ko ha tokotaha lelei 'a Sekope. Ko ha tokotaha angakovi, 'oku hilifaki pe 'a e to'ukupu 'o e 'Otua kiote ia. Ko ha fononga loloa 'a Sekope ki he huhu'i. 'I he faka'osinga 'oku ui ia ko 'Isileli.

Siosefa (Senesi 37:1-36, 39:1-50:26)

Ko e taha 'o e ngaahi talanoa ongo taha 'i he Folofola; 'oku 'ikai faingofua 'a e palani 'a e 'Otua. Faingata'a'ia, fakamaau ta'etotonu, mamahi, huhu'i. 'E lava nai ke peheni 'etau talanoa?

Siona (Siona 1 – 4)

'Oku hola 'a Siona mei he palani 'a e 'Otua, ka 'oku 'ikai li'aki ia 'e he 'Otua (pe ko e kau Ninive). 'Oku tau fa'a hoha'a na'a hanga 'e ha fo'i ngaue hala 'e taha 'o faka'auha 'a e palani 'a e 'Otua. Na'e 'ikai pehe ia 'i he talanoa ko 'eni.

'Eseta ('Eseta 1-10)

'Oku matu 'aki mahu'inga 'a e tohi 'a 'Eseta he 'oku 'ikai ke lave ki ai 'a e 'Otua' mo e 'lotu' 'i he tohi ni. 'E lava pe ke hoko ia ko ha talanoa fakamamani. Ka 'oku tau mamata ki he to'ukupu 'o e 'Otua 'o fakafou 'i he tokoni. Na'a mo e fakahee'i, 'i he taimi na'e faingata'a ai ke sio ki he 'Otuá, na'e 'i ai pē 'a e 'Otuá.

Saula (1 Samuela 9:1-11:15, 13:1-24:22, 26, 28, 31)

Ko ha me'a fakamamahi 'a e talanoa 'o Saula. Ko ha tangata na'a ne ma'u 'a e hoifua 'a e 'Otua pea tukuange ia.

Lehopoami (1 Tu'i 11:41-12:24, 14:21-31)

Ko ha talanoa 'e taha 'o hono fai ha ui hala, ka 'oku kei 'i he palani lahi 'a e 'Otua.

Mele (Luke 1:26-56, 2:1-52, 8:19-21; Sione 2:1-12, 19:23-27)

Ko ha fatongia lahi ia ke fakahoko, ko e fa'e 'a hotau 'Eiki.

Pita (Matiu 4:18-22, 8:14-17, 10:1-8, 14:22-36, 16:13-17:13, Sione 13:1-17, Matiu 26:17-75, Sione 20:1-10, 21:1-25, Ngaue 1-5, 8:9-25, 9:32-11:18, 12, 15, 1 & 2 Pita).

Ko ha fononga faka'ofa'ofa mo'oni ia 'oku fai 'e Pita

Koe sipeisi keke hiki ai ho'o ngaahi 'ilo.

6. Fakaafe ke vakai'i 'a e fa'ahinga 'ulungaanga

“He ko ‘eku lea ‘eni kiate kimoutolu tāutaha, ‘o u fai ‘i he funga ‘o e kelesi kuo tuku mai, ke ‘oua na’a hulu atu ‘ene fakakaukau kiate ia ‘i he me’a ‘oku totonu: ka ke hu’u hono loto ki he fakakaukau ‘oku ngali poto; ko hono fuofua ko e mafai fakalotu kuo vahe ‘e he ‘Otua ma’a e tangata takitaha.”

Loma 12:3

Na'e tohi'i 'a e "'Ilo'i Koe" 'i he tempale 'o 'Apolo 'i Kalisi 'o e kuonga mu'a. 'Oku fenapasi ia mo e folofola 'a Sisu ke 'to'o 'a e kupu'i 'akau mei ho mata 'o'ou, 'i he te'eki ai ke ke feinga ke to'o 'a e momo'i me'a mei ho kaunga-akonga' (Matiu 7:3-5).

'Oku mahu'inga 'a e 'ilo'i kita ki he mo'ui lelei, ka 'oku faingata'a ange ke ma'u ia 'i he me'a 'oku 'amanaki ki ai ha taha.

Ko e founga 'e taha ke tau feinga ai ke 'ilo'i kitautolu ko hono vakai'i ha ni'ihī 'o e ngaahi sivi 'o e 'ulungaanga kuo fa'u 'i he saienisi 'o e tangata. 'Oku mau poupu'i koe ke ke vakai'i ha ongo me'a mali pea vakai ki he founga 'oku na tokoni'i ai koe ke ke 'ilo'i koe, pea mo ho hala 'i he kaha'u.

'Oku tau fai 'eni 'aki ha fakatokanga. Ko e lahi 'o e ngaahi sivi ko 'eni 'oku fakamatala'i, kae 'ikai ko e prescriptive. 'Oku nau fakamatala'i ha ngaahi me'a, 'oku 'ikai ke nau fakamatala'i ha ngaahi me'a. 'Oua na'a ke nofo popula 'i he'enau ngaahi ola, kae 'oua na'a ke tukunoa'i 'a e ngaahi fakakaukau mo e poto te nau 'omai.

Ko e Big Five

Ko e sipinga 'o e 'ulungaanga 'o e me'a 'e nima ko e taha ia 'o e ngaahi sipinga 'ulungaanga 'oku sivi'i fefeka taha. 'Oku ne fakafuofua'i 'a e ngaahi 'ulungaanga 'i he – Tau'ataina, Conscientiousness, Extraversion, Agreeableness mo e Neuroticism.

<https://bigfive-test.com>

Myers-Briggs

Ko ha faka'ilonga 'oku 'ikai fu'u fefeka fakasaienisi, ka ko e taha ia kuo 'ilo 'e he kakai tokolahi 'oku 'aonga ke vakai'i pe ko hai kinautolu. 'Oku ne faka'aonga'i 'a e ngaahi faka'ilonga 'e fa ke fa'u 'aki ha fa'ahinga 'ulungaanga 'e 16.

<https://www.16personalities.com>

Ko e 'Enneagram

Ko ha faka'ilonga 'e taha 'oku 'ikai fu'u fefeka fakasaienisi, ka ko e taha 'oku 'ilo 'e he kakai tokolahi 'oku 'aonga ke vakai'i pe ko hai kinautolu. 'Oku ne faka'aonga'i 'a e fa'ahinga 'ulungaanga 'e hiva.

<https://tinyurl.com/5cuc26ks>

Koe sipeisi keke hiki ai ho'ó ngaahi 'ilo.

Ko 'Eku Ola 'o e Big Five...

Ko 'eku ngaahi ola Myers-Briggs...

Ngaahi Ola 'o 'Eku Enneagram...

Ngaahi Fakamala'ia 'i hono 'Ilo'i 'o e Finangalo 'o e 'Otua

'E lava ke ma'u 'e he vakai ki he fokotu'utu'u 'o e tohi tu'utu'uni ko 'eni 'a e fakakaukau ko hono 'ilo'i 'o e finangalo 'o e 'Otua ko e muimui pe ia 'i he ngaahi sitepu 'oku 'uhingamalie. Ko e me'a 'oku tau a'usia 'i he mo'ui ko hono 'ilo'i 'o e finangalo 'o e 'Otua 'oku fa'a ta'emaau pea 'oku fekau'aki ia mo e ongo kae 'ikai ko e faka'uhinga.

Hange ko ia 'oku ke 'ilo'i 'i he Folofola, ko hono 'ilo'i 'o e finangalo 'o e 'Otua 'oku 'ikai ko ha me'a ia 'oku fokotu'utu'u. Taimi 'e ni'ihii 'oku mahino 'aupito 'a e me'a 'oku fie ma'u 'e he 'Otua, pea taimi 'e ni'ihii 'oku 'ikai mahino ia.

'Oku taukave'i 'e he tohi 'a Jonathan Haidt ko e "The Righteous Mind" neongo 'a e me'a 'oku tau fakakaukau ki ai, 'oku pule'i lahi ange kitautolu 'e he'etau ngaahi ongo mo e ongo fakanatula 'i hotau 'atamai. 'Oku 'ikai ko ha me'a kovi 'eni, ka 'oku mo'oni ia. 'Oku tau fakahehema ke ongo'i pe ongo'i ha ngaahi me'a, pea faka'uhinga'i kinautolu kiate kitautolu mo e ni'ihii kehe. Te tau lava 'o fakamatala'i mei heni 'oku tatataha ke tau fakakaukau ki he finangalo 'o e 'Otua. Ka 'oku tau ongo'i ia 'o fakafou 'i he fa'ahinga 'ekitiviti 'i he ki'i tohi ko 'eni, pea tau faka'uhinga'i leva 'etau ngaahi ongo. Ko ha 'ilo'i fakamātoato nai eni ki he fa'ahinga 'oku hehema faka'uhingá, ka 'oku fe'unga lelei ia mo e fakamo'oni Fakatohitapú.

'I he'eku a'u ki he faka'osinga 'o hoku fatongia hono ua ko e Faifekau, na'e 'i ai ha ngaahi me'a na'e hoko, 'o ne 'omi kiate au 'a e ongo'i lomekina ko 'eni kuo taimi ke u hoko atu. 'I he ngaahi founga lahi, na'e 'ikai ke 'uhingamalie ia: Na'a ku tulifua ki he visone 'a e 'Otua ki he'emaau fakataha'anga 'i ha ta'u 'e hongofulu tupu pea a'usia ha ngaue fakafaifekau 'oku ola lelei. Na'e 'ikai ke u lava 'o fakamatala'i ia. Na'a ku 'ilo'i pe kuo taimi. Ko e mo'oni na'a *ku feinga* ke fakamatala'i ia. Na'e faifai pea u 'ilo'i *kuo* taimi. Na'e 'ohovale 'a e tokolahi 'i he'eku fili.

Na'e 'ikai ha'aku palani ki he me'a hoko, ko ha me'a hahamolofia kiate au. Na'a ku feinga ke falala ki he 'Otua 'i he me'a ta'e'iloa. 'I he ngaahi 'aho 'e ni'ihii na'a ku fai lelei ia, pea 'i he ngaahi 'aho 'e ni'ihii na'a ku fifili pe ko e ha e me'a kuo u fai!

Na'a ku tohi kole ki ha ngaahi fatongia na'a ku pehe 'e fe'unga mo au – ka na'e 'ikai ke u ma'u. Na'a ku ongo'i 'ita 'i ha ni'ihii 'o e ngaahi me'a ni pea u fehu'i ki he 'Otua, "oku ke 'i fe?" Na'e poupou'i au 'e ha kakai kehe ke u 'initaviu ki ha ngaahi fatongia 'e lelei 'i he pepa – ka na'e 'ikai ke u ongo'i lelei.

'I hono faka'osi, na'a ku a'u ki ha fatongia na'e meimei fakalaka 'iate au. 'I he'eku ma'u pe 'a e fatongia ko ia – hili ha'aku ki'i liliu – na'a ku ongo'i tonu. Na'a ku lava 'o sio ki he 'uhinga na'e 'ikai ke u ma'u ai 'a e ngaahi fatongia kimu'a. Na'e 'ikai ngata pe 'i he hoko 'a e fatongia ko 'eni ko ha tapuaki kiate au, ka ki he ni'ihii kehe foki.

'Oku fakamatala'i 'e he talanoa 'a e me'a 'oku ui ko e *liminal* space – ko e vaha'a 'i he vaha'a 'o e ngaahi me'a. Te tau lava 'o 'i he 'ataakai 'i ha ngaahi 'aho, uike, mahina, pea na'a mo ha ngaahi ta'u. Ko ha feitu'u ia 'o e mole, ta'emahino mo e puputu'u. Ko ha feitu'u ia 'oku fie ma'u ke ke tali ke ke laka atu ki mu'a. Na'e faka'aonga'i 'e William Bridges 'a e lea 'a Robert Frost 'o pehe 'oku 'mole fe'unga ke 'ilo'i kitautolu.'² Ke to'o kotoa 'a e longoa'a mo e angamaheni mei ho'o mo'ui, ke ke lava 'o toe fanongo ki he 'Otua.

Hange ko ia 'oku fakahaa'i 'e he lau 'o e 'Ekesotosi 'i he konga hono hoko, 'oku tau fa'a lava pe 'o sio ki he palani 'a e 'Otua 'i he'etau vakai ki mui. Kuo pau ke tau hoko atu 'i he fononga, fai hotau lelei taha ke 'ilo'i 'a e palani 'a e 'Otua, pea laka atu 'i he tui 'i he hokosia 'a e taimi.

Na'e fokotu'u 'e Søren Kierkegaard 'a e me'a kuo 'iloa ko e *Kierkegaard's Leap* ke fakamatala'i 'a e me'a kuo pau ke fai 'e hotau tokolahi ke tau kau atu ai ki he palani 'a e 'Otua ma'atautolu. 'Oku fakatataa'i ia 'i he konga 'iloa 'o e faiva *Indiana Jones and The Last Crusade*. 'I he'ene fekumi ki he Ipu 'a Kalaisi, 'oku muimui 'a 'Initia 'i ha ngaahi tokoni lahi 'i he'ene a'u mai ki ha vanu lahi 'i he hala. 'Oku 'i ai ha fu'u to lahi 'i lalo, ka kuo pau ke ne kolosi 'i he vanu ko 'eni ke a'u ki he Ipu. 'Oku 'ikai lava 'e 'Initia 'o sio ki ha hala 'e taha, ka 'oku mate 'ene tamai, pea 'oku tonu pe 'a e ngaahi faka'ilonga, ko ia na'a ne hu atu 'i he tui 'o 'ilo 'oku to hono va'e 'i ha hala fakakavakava na'e fakapuliki 'i he tafa'aki makamaka 'o e tafa'aki 'e taha.

'Oku ki'i mahino ange 'a e tu'unga 'o Kierkegaard. 'Oku pehe 'e Kierkegaard kuo pau ke ke fai 'a e fakatotolo lahi taha ki ha me'a te ke lava – 'oku 'uhinga 'eni ki ha fakatotolo fakasaienisi pe fakalotu – pea 'i ha taimi, kuo pau ke ke fai ha fakatotolo ki he qualitative. Kuo pau ke ke hiki mei he veiveiua ki he tui. 'I he *kolosi ko ia* , 'oku hoko ai ha ngaahi me'a mahu'inga.

Ko e lahi ange 'a e veiveiua, ko e lahi ange ia 'a e 'a hake

C.C. Chang, *Ko e Ngaue 'a e Zen*

'E lava 'e he fili lalahi kotoa pe 'i he mo'ui 'o 'ai ke tau mamatea 'e he ngaahi lelei mo e kovi. 'E lava ke fakapuputu'u kitautolu 'i he'etau fekumi ki ha fakamatala fe'unga pe fakapapau'i fekau'aki mo e ngaahi nunu'a. 'I he faka'osinga 'o e 'aho, ko e founga pe ke ma'u ai 'a e hala ko e hu ki tu'a – puna. 'I he taimi 'oku ke fai ai ia, 'oku liliu e ngaahi me'a.

'Oku tatau pe 'a e fononga ki he tui....

² Transitions: Making Sense of Life's Changes; 2019. Hachette Book Group. p125.

'Oku ou manatu'i 'eku a'u ki he ngata'anga 'o 'eku ta'u hongofulu tupu. 'I he'eku 'ilo'i he 'ikai ke u lava 'o fakahaofi au. Na'e 'ikai ke u lelei fe'unga, pea na'e 'ikai ke u lava 'o lelei fe'unga. Kapau na'e li'aki au 'e he 'Otua ki heli, na'e mei hoko ia ko ha fili ma'oni'oni.

Na'e 'ikai ha toe me'a ke u fai ka ko 'eku to pe ki he to'ukupu 'ofa 'o e 'Otua. Na'e mo'oni 'a e lotu faka - Kalisitiané? Te u 'ilo'i ia 'i he'eku puna – pea na'a ku fai ia.

Ko hono ma'u 'a e finangalo 'o e 'Otuá 'oku 'ikai ke faingofua, 'uHINGA lelei, *pe malava ia*. 'Oku fie ma'u 'e he 'Otua he taimi 'e ni'ihi ke tau 'tupu ha hui tu'a pea fai ha fili ma'atautolu!' Koe'uhi he 'oku 'i ai 'a e 'Otua, 'o tatali ke folofola, 'Vakai *ki he me'a na'e toki fili 'e hoku 'ofefine? Ko ha kongá ia 'o e poloka motu'a!*

7. Fakaafe ke vakai'i 'a e Ngaahi Veesi 'o e Tohi Tapu

"Ko ia ia 'oku 'ofa kiate au, te ne talangofua ki he'eku akonaki."

Sione 14:23

Kuo mau fakaafe'i koe ke ke vakai'i ha ngaahi fakamatala pau 'o ha kakai na'a nau feinga ke ma'u 'a e hala 'i he'enau mo'ui mo e ngaahi tukunga. 'Oku mau fakaafe'i koe he taimi ni ke ke fakakaukau ki ha ngaahi veesi pe ngaahi potufolofola pau 'oku ne fokotu'u mai 'a e fakakaukau ' *oku 'i ai ha palani 'a e 'Otua ki ho'o mo'ui*. Ngaahi veesi te ne lava 'o fakapapau'i 'a e fa'ahinga mahino ko ia, mo e ngaahi veesi 'oku fepaki mo ia.

'Oku lahi ange 'a e folofola ' i he *vahē mo e veesi pe*. Na'e tohi 'e 'Aokositaine 'o pehe, "ofa ki he 'Otua pea fai 'a e me'a 'oku ke fie ma'u', 'i he'etau tui kapau te tau 'ofa ki he 'Otua 'i he me'a kotoa pe, 'e fenapasi hotau loto mo e 'Otua, te tau 'a'eva 'i hono ngaahi hala. 'Oku fenapasi 'eni mo e Sione 14:23 'i 'olunga 'i he taimi 'oku tau manatu'i ai 'oku fakamamafa'i 'a e 'ofa. ' I he taimi ' okú ke ' ofa ai kia Sísuú, ' e fakanatula pē ho'o talangofua ki he'ene ngaahi akonakí. Ko ha fo'i fakakaukau fakatau'ataina'i ia. ' I he ' ikai feinga ke talangofuá, ' oku totonu ke tau feinga ke ' ofa.

Ko ha ngaahi veesi 'eni 'oku fokotu'u atu 'oku mau fakaafe'i koe ke ke fakalaululoto ki ai...

'Ekesotosi 3:1-12 (v12) – Ko e faka'ilonga 'eni... ' I he taimi 'oku fakahaa'i ai 'e Mosese 'a e veiveiua ki he ui 'a e 'Otua ('oku ne fai tu'o 5 'eni) 'oku pehe 'e he 'Otua, 'te mou 'ilo ko au na'a ku fekau'i koe, 'o ka mou a'usia 'a e taumu'a'. 'Oku tau fa'a lava pe 'o sio ki he palani 'a e 'Otua 'i he'etau vakai atu ki mui. Kimu'a ai, kuo pau ke tau falala pea laka atu 'i he tui.

Siosiuia 4:13-15 – 'Ikai ha taha 'o kinaua. 'Oku fehu'i ange 'e Siosiuia ki he 'angelo, "oku ke 'i he tafa'aki 'a hai?' 'Oku fakahaa'i 'e he tali 'a e 'angelo 'oku hala 'ene fehu'i. 'Oku tau kau nai ki he palani 'a e 'Otua? Na'a mo e kau 'Isileli na'a nau fehalaaki.

Selemaia 29:4-14 (v11) – 'Oku ou 'ilo 'a e ngaahi palani... 'Oku lelei ke fakalaululoto ki he potufolofola ko 'eni 'i he kakano pea vakai ki he founa 'oku hoko ai ko ha ongoongo lelei mo fakalotolahi ki he taimi 'oku faingata'a ai.

'Eseta 4:12-14 (v14) – He ko ha taimi peheni... 'Oku malie ke fakahaa'i ha palani 'e taha; 'E hoko mai 'a e fakahaofi mei ha feitu'u kehe. Taimi ke ma'u ha loto-to'a ke kau ki he palani 'a e 'Otua. ('Oku 'ikai lave ki he 'Otua!)

1 Samuela 10:1-7 (v7) – fai 'a e me'a kotoa pe 'oku 'ilo 'e ho nima ke fai... Na'e tala 'e Samuela kia Saula ke ne fai ha me'a pe 'oku 'i mu'a 'iate ia, 'oku 'iate ia 'a e 'ofa 'a e 'Otua. Ko ha fakakaukau tau'ataina 'aupito.

Loma 9:20-21 – ko hai kitautolu ke fakafehu'ia 'a e 'Otua? Fefe kapau 'oku tau ma'u ha kongasii pe 'i he talanoa 'o e 'Otua?

Kolose 3:22-25 (v23) – ko e ngaue ma'a e 'Eiki. 'Oku faingata'a 'a e kakano, ko ha lea ki he kau popula. Na'a mo Paula 'oku nau pehe 'oku 'i ai 'enau fili, ke fakatapai 'enau ngaue kia Kalaisi, pea 'e fakapale'i 'eni. Na'e mo'oni ia kia Siosefa 'i he fale fakapopula.

Koe sipeisi keke hiki ai ho'o ngaahi 'ilo

8. Fakaafe ke Ngaue – 'alu 'o 'ahi'ahi

Ka mou hoko ko e kau fai ki he folofola, 'o 'ikai ko e kau fanongo pē, 'o mou kākaa'i kimoutolu. - Semisi 1:22

Na'e sai'ia 'a Sela 'i he feohi mo e kakai. Na'a ne sai'ia he talanoa mo e fekumi ki ha ngaahi me'a. Na'a ne fakamo'oni ki ha kalasi tauhi faifekau 'o fakakaukau 'e fakanatula pe 'eni kiate ia. Na'a ne fiefia 'i he 'amanaki ke kau 'i ha kulupu 'o ha kakai 'oku fononga fakataha.

'I he hoko atu 'a e kalasi, na'a ne fakatokanga'i 'a e mahu'inga 'o e fakafanongo ki he tokanga'i 'o e faifekau kae 'ikai fakafonu 'a e ngaahi ava 'aki ho'o talanoa. 'I he taimi na'a na 'alu ai ke faka'aonga'i 'ena ako, na'e fakatokanga'i 'e Sela na'e 'ikai ke ne fu'u poto 'i he fakafanongo. Na'a ne sai'ia 'i he feohi mo e kakai ka na'e 'ikai ke ne fa'a kataki ke fakafanongo loloto. Na'a ne fie kau ki ai.

Na'e loto mamahi mo fo'i 'a Sela, kae 'oua kuo fakamahino'i ange 'e he taki 'o e kalasi 'a 'ene me'afoaki makehe 'o e talitali kakai. Na'e sai'ia 'a e kakai 'i he'ene feohi mo ia mo e kolo na'a ne fa'u 'i he'ene longomo'ui. Na'e 'uhingamalie 'a e me'a kotoa pe he taimi ni. 'I he'ene 'ahi'ahi'i, na'e fakaha ange ai 'e he 'Otua 'a e feitu'u na'e 'i ai 'ene ngaue tokoni.

Ko e sivi lahi taha 'o e me'a 'oku tau tui ki ai ko hono fakahoko ia. Mahalo te ke ongo'i ha ui ki ha ngaue pe ngaue. 'Oku mau poupu'i koe heni ke ke 'ahi'ahi'i ia ke 'ilo'i pe 'oku 'aonga kiate koe mo kinautolu 'oku mou feohi.

- 'Oku ke ongo'i 'oku tataki koe 'e he 'Otua?
- Te ke lava fefe 'o ma'u ha founa ke ke 'ahi'ahi'i ai 'a e mala'e ko ia ke 'ilo'i pe 'oku fe'unga? ('Oua na'a ke fai tu'o taha pe ia, feinga ke ma'u ha founa ke hokohoko atu ai ho'o fai ia.)
- Talanoa mo ho hoa/timi 'ilo'ilo fekau'aki mo e founa na'a ke ma'u ai 'a e a'usia ko ia.
- Talanoa mo kinautolu na'a ke ngaue tokoni ki ai fekau'aki mo 'enau fakakaukau na'a ke 'alu ki ai. Kapau 'oku fe'unga 'eni mo koe?

Mahalo 'oku ke fakakaukau'i ha ngaahi me'a ke fili mei ai. 'Ahi'ahi'i kotoa kinautolu!

'E lava ke hoko ha me'a 'oku ke sai'ia ai he taimi 'e ni'ihī 'o hoko ko ha me'a 'oku ke fehi'a ai 'i he taimi 'oku fie ma'u ai ke ke ma'u ha mo'ui. Mahalo te ke sai'ia 'i ha ngaahi tafa'aki 'e ni'ihī 'o ha ngaue, kae 'ikai ko ha ngaahi tafa'aki kehe 'oku mahu'inga ke lavame'a 'i he tafa'aki ko ia. 'Ahi'ahi'i 'a e ngaahi fili 'oku ke fakakaukau'i. Fakapapau'i 'oku ke fakafekau'aki 'eni mo ho'o kau taki fakasiasi/'ekitivitii pea fakakakato 'a e ngaahi fie ma'u kotoa pe ki he malu mo e ako.

'Oku 'i ai ha ngaahi fatongia pe ngaahi 'ekitiviti te u 'ahi'ahi'i...

-
-
-

Koe sipeisi keke hiki ai ho’o ngaahi ‘ilo

9. Fakaafe'i ke fekumi ki he poto 'o ho kolo

"'Oku 'ikai lava 'a e ngaahi palani koe'uhi ko e si'isi'i 'a e fale'i, ka 'oku nau lavame'a 'i he tokolahi 'o e kau 'etivaaisa."

Lea Fakatata 15:22

Ko e kakai 'oku ha'u mei *he ngaahi anga fakafonua fakakolo*, 'oku kehe 'enau fekumi ki he finangalo 'o e 'Otuá. 'Oku tatataha ke nau falala ki he'enau ngaahi ongo. 'I hono kehé, 'oku nau hanga ki he poto 'o e kolo takatakai 'iate kinautolú ke 'ilo'i 'a e me'a 'oku lea'aki nai 'e he 'Otuá.

'Oku fu'u poto mo'oni. Ko e ha 'oku ke falala ai ki ha mata 'e taha lolotonga ia 'oku ke lava 'o ma'u ha mata 'e uofulu 'o kumi 'a e tali? Ko e ha ho'o a'usia mo e 'ilo'i ho'o mo'ui 'i hono fakafehoanaki ki he kolo kotoa?

'I ho'o fakakaukau ki he feitu'u 'oku tataki ai koe 'e he 'Otuá, ko e ha 'oku 'ikai ke ke fakaafe'i ai 'a e kolo 'oku mou feohi ke nau lotu mo tokoni 'i he me'a 'oku nau tui 'oku talaatu 'e he 'Otuá kiate koe? Mahalo pe ko ha ngaahi kaungame'a ofi tokosi'i, pe mahalo 'oku lahi fe'unga ia ki ho siasi kotoa. Fakaafe'i 'a e kakai ki loto.

'Oku 'ikai fie ma'u ia ke ke tali 'a e fale'i 'a ha taha, ka kapau 'e talaatu 'e ha toko ono 'a e me'a tatau – ko ha me'a na'e 'ikai ke ke lava 'o sio ki ai – 'oku mahu'inga ke ke fanongo ki ai. Hange ko e poto fakakolo kotoa pe, vakai'i pe 'oku fenapasi ia mo e finangalo fakalukufua 'o e 'Otuá 'oku tau sio ki ai 'i he Folofola. 'E kei lava pe ke *hala 'aupito* ha kulupu , pea kuo hoko ai ha ngaahi me'a fakatu'utamaki 'i he hisitolia.

Mahalo te ke fie ma'u ke fakangatangata 'eni ki ho hoa pe kaungame'a lelei taha, mahalo ko ha faiako/kaumatu'a fakapotopoto mo ho famili. 'Oua na'a ke fai 'a e me'a motu'a ko e fekumi *ki he fale'i 'a e tokotaha kotoa pe*, kae 'oua kuo talaatu 'e ha taha 'a e me'a 'oku ke fie fanongo ki ai!

'Ai ke nau 'ilo'i 'a e me'a 'oku ke fai pea te ke sai'ia ke nau talaatu 'a e me'a 'oku nau sio ki ai. Mahalo 'e fie ma'u ke ke fakapapau'i ange he 'ikai ke ke loto mamahi 'i he'enau fakamatala pea fakapapau'i he 'ikai ke ke loto mamahi kapau te nau talaatu ha me'a faingata'a. 'Oku 'ikai ha me'a 'e toe fakamamahi ange ka ko ha taha 'oku feinga ke kau 'i ha taha 'o e ngaahi polokalama hiva ko ia 'i he TV, pea 'oku te'eki ai ha taha 'o honau ngaahi kaungame'a ofi pe famili 'e loto-to'a ke talaange 'oku 'ikai ke nau lava 'o pukepuke ha fasi.

Ko hai te ke talanoa ki ai?

Ko e ha na'a ke 'ilo?

Koe sipeisi keke hiki ai ho’o ngaahi ‘ilo

10. Ko e Feitu'u 'o e Providence

"Ko e ha pe ha me'a 'oku mou fai, fai ia 'aki homou loto kotoa, 'o hange ko e ngaue ki he 'Eiki, kae 'ikai ki he kau pule 'o e tangata."

Kolose 3:23

'I he'etau fakakaukau atu ki he'etau mo'ui, 'oku lahi fau 'a e ngaahi me'a na'e hoko noa pe' na'e fie ma'u ke tau a'u ai ki he tu'unga 'oku tau 'i ai he taimi ni. Ko e founa na'e fetaulaki ai ho'o ongomatu'a mei ha fetaulaki fakatu'upakee, hiki ki he 'apiako pe ko ha kaungame'a fo'ou 'oku ha'u ki kolo.

Ko e lahi fau 'o e ngaahi me'a fakafo na'e 'ilo 'i he mo'ui kuo hoko koe'uhi na'e ma'u 'e ha taha ha me'a, mahu'inga'ia, pea fakalelei'i 'a e palopalema koe'uhi he ko e me'a ia na'e 'i mu'a 'iate kinautolu. 'E fa'a pehe 'e he kakai pehee, 'na'e fili au 'e he me'a ni, na'e 'ikai ke u fili ia.'

Ko e ha 'oku 'i mu'a 'iate koe he taimi ni? Ko e ha ha ngaahi faingamalie 'oku tu'u mei mu'a 'iate koe? Mahalo 'oku 'ikai ke tohi 'iate kinautolu 'a e loto veveveke mo e naunau, ka 'o kapau te ke ngaue'i kinautolu 'o hange 'oku kole atu 'e he 'Eiki ke ke fai ia, ko hai 'oku ne 'ilo'i 'a e feitu'u te nau 'ave koe ki ai! 'Oku 'ikai ko e lavame'a 'a hono ma'u 'o e me'a fakafo taha pea heka ia ki he langilangi. Ko e lavame'a ko hono to'o ia 'o e me'a angamaheni taha pea tuku ke fai 'e he 'Otua ha ngaahi me'a fakafo 'o fakafou ai.

'I he taimi kuo ke hiki ai ha lisi 'o e ngaahi fili mo e ngaahi fili 'oku 'i mu'a 'iate koe, 'oku 'ikai hano kovi ke fai hano 'analaiso 'o e fakamole ki he lelei (Luke 14:28). Ko e ha 'a e ngaahi fakamole ki hono fai 'o e fili ko 'eni? Ko e ha 'a e ngaahi lelei? He 'ikai te ke teitei ma'u 'a e 'ilo kotoa pe fakamatala haohaoa, ko ia 'i he ngata'anga 'e fie ma'u ke ke falala, ke ke tu'u fakataha mo e 'Otua, pea fakahoko 'a e 'uluaki sitepu. He 'ikai lava ke mo'ui 'aki 'a e tui ta'e kau *ai 'a e tui*.

'I he kongala lahi 'o e hisitolia 'o e tangata, na'e si'isi'i 'etau fili pe 'e fefe 'etau ngaue ma'u'anga mo'ui pe mo'ui. Na'e fokotu'u hotau kaha'u 'i hono fa'ele'i mo e anga fakafonua: 'o molomolomuiva'e 'i he'etau tamai pe fa'ee. Ko e fili pe 'e taha na'a ma ma'u pe te ma hounga'ia pe ta'efiemalie 'i he me'a na'e fai 'e he mo'ui kiate kimaua. Ko hono mo'oni, ko e fili mahu'inga taha 'eni.

'I ha kuonga 'oku 'ikai hano ngata'anga 'o 'etau ngaahi fili, 'oku mamatea mo loto mamahi ha tokolahi, 'o fu'u hoha'a telia na'a mole *meiate kinautolu 'a e fili totonu*, 'oku mole ai 'etau mo'ui. 'Oua na'a ke kukulolo ki he 'analysis paralysis' 'o tatali ki he haohaoa, kamata pe.

Ko e ha ha ngaahi fili 'oku hanga mai mei mu'a 'iate koe?

Ko e ha 'a e ngaahi fakamole mo e ngaahi lelei 'o e me'a takitaha?

Koe sipeisi keke hiki ai ho’o ngaahi ‘ilo

11. 'Oku 'ikai fie ma'u 'e he 'Otua ke to'o ho'o tau'ataina ke fili

"Fakaha mai kiate au ho ngaahi hala, 'Eiki, ako'i au ho ngaahi hala."

Saame 25:4

'Oku fa'a faka'amu 'a e kakai ke fakaha mahino mo ongo'i ange 'e he 'Otua kiate kinautolu 'a e me'a ke fai. "'Omi kiate au ha faka'ilonga 'o e 'Otua!" ' E faingofua leva leva 'a e mo'uí, pea 'e fakapapau'i mai kiate kinautolu 'e lelei 'a e me'a kotoa pē.

'Oku tau ma'u ha 'Otua 'oku Ne foaki mai kiate kinautolu 'a e tau'ataina ke fili hotau hala pe 'atautolu. 'I he Senesi 'uluaki ki he tolu, 'oku tau sio ai ki ha tukunga 'oku 'omi ai 'e he 'Otua kiate kinautolu 'a e tau'ataina ('a e malava ke fili hotau hala) pea faka'apa'apa'i 'a e tau'ataina ko ia neongo 'a e ngaahi nunu'a kovi 'o e ngaahi fili ko ia ki he ni'ihi kehe, kinautolu, fakatupu, pea a'u ki la 'i he kolosi. Na'e 'ikai fie ma'u 'e he 'Otua ha ngaahi misini pe kau popula, ka ko ha ngaahi kaungame'a: 'a kinautolu te nau fili ke 'ofa kiate Ia.

'Oku natula 'alo'ofa 'a e 'Otua. 'Oku fakaafe'i, foaki, mo fanafana mai 'a e 'Otua. 'Oku 'ikai ko ha tikitato 'a e 'Otua 'oku ne kaila 'a e ngaahi tu'utu'uni. 'Oku fepaki ia mo e natula 'o e 'Otua. Ko e 'Otua 'oku tau 'ilo 'i he lolofola 'oku ne fakaafe'i, faka'ai'ai, mo hoha'a.

'Oku ongo fakalaumalie, faka-'Otua 'a e "Otua kiate au' ka 'oku iku ki he ngaahi nunu'a mio'i. 'I he taimi 'oku tau fakaha ai "Na'e fakaha mai 'e he 'Otua kiate au..." ka 'i ai ha taha 'oku ne fehu'ia pe fakafepaki'i ia, 'oku 'ikai ke ne fehu'ia kinautolu mo 'etau 'ilo'ilo ka ko e 'Otua. 'Oku 'ai 'e he me'a ni ke tau lava 'o fufū 'etau ongo'i ta'emalu mo e ngaahi palopalemá 'i he tu'a 'Otuá. Kapau 'oku ou fie ma'u ha me'a, te u lava pe 'o faka'ali'ali 'a e 'Otua ki hoku loto pea faka'ehi'ehi mei hono sivi'i.

Na'e pehe 'e ha kakai 'e ni'ihi, 'Na'e talamai 'e he 'Otua ke u mali mo e tokotaha ko 'eni,' pe 'to'o 'a e ngaue ko 'eni'. 'I he taimi 'oku 'ikai ola lelei ai, ko e me'a pe 'oku toe ko e taufehi'a ki he 'Otua. 'Oku falala'anga mo 'uhinga lelei ange ke pehe, "Oku ou ongo'i 'oku tataki au 'e he 'Otua ki he feitu'u ko 'eni...' 'Oku malava ai 'e he me'a ni 'a kinautolu 'oku mou feohi ke fononga mo koe 'i he fa'a 'ilo'ilo, pea ke ke lava 'o ma'u ho'o ngaahi fili.

'Oku 'ikai fie ma'u 'e he 'Otua ke kaiha'asi ho'o tau'ataina ke fili. Na'e tupu mei ai 'a Siutasi ki he'ene fili ke lavaki'i 'a Sisuu, 'o hange pe ko tu'i Saula 'i he'ene fakafisinga'i 'a e 'Otua.

'Oku mau loto ke fakamamafa'i atu kiate koe 'a e ngaue faingata'a ange. 'Oua na'a ke fekumi kui mo ta'etokanga ki he hala 'o e 'Otua ki ho'o mo'ui, ka ke fakafanongo ki he me'a 'oku lolofola 'aki 'e he 'Otua, pea ko ha ngaue 'o e tui, fili ke ke muimui 'i he hala ko ia. Ke ma'u 'a e ngaahi tu'utu'uni mo honau ngaahi fakatu'utamaki mo e ngaahi pale. Ke

ngaue fakataha mo e 'Otua 'i he fononga ko 'eni 'oku ui ko e mo'ui. 'Oua na'a ke teitei faka'ehi'ehi mei he fatongia ki he tu'unga 'oku ke 'i ai mo e feitu'u 'oku ke 'alu ki ai.

'I ho'o muimui 'i he hala ko 'eni, 'e 'uhinga ia te ke tupulaki mo matu'otu'a ange pea ma'u ha tui 'oku loloto mo lahi ange 'i ho'o 'ilo'i lahi ange 'a e lelei 'a e 'Otua 'i ho'o mo'ui pea hoko 'o hange ko Sisu.

Ke fakakaukau ki ai mo ho hoa/timi 'ilo'ilo

Q. ' Oku fakamānako nai kiate au ke faka'atā koe mei he fatongia kotoa pē?

Q. 'E anga fefe ha'aku hoko ko ha hoa ngaue loto fiemalie mo e 'Otua, kae 'ikai ko ha angatu'u pe popula angavaivai? (Fakakaukau angé ki he Luke 15:11-32)

Q. Na'e ma'u ' e Siona ' a e tau'atāina lahi ' i he me'a na'á ne hokosiá?

12. Faka'osi mo ho hoa/timi 'ilo'ilo

'''Oku 'ikai vave 'a e motu 'a e afo 'e tolu.'''
Tangata Malanga 4:12

'Oku mau 'amanaki pe kuo ke fakatupulaki ha va fetu'utaki mahu'inga mo ho hoa/timi 'ilo'ilo. 'Oku mau lotua kuo fai 'e he 'Otua ha me'a faka'osi 'iate kimoutolu lolotonga 'a e fononga ni.

'Oku mau poupou'i kimoutolu ke mou fakamatoato 'i he founga ke mou faka'osi fakataha ai 'a e fononga ko 'eni. 'Oku 'ikai ha 'uhinga ia he 'ikai ke ke lava ai 'o hokohoko atu 'a e fakataha 'i ha fa'ahinga founga, ka 'e lava ke kehe ia mei heni. Ko e me'a 'eni ke ke faka'uhinga'i.

'Oku mau poupou'i kimoutolu ke mou fai ha fakataha faka'osi 'a ia te mou 'fakakakato' ai 'a e fononga ko 'eni. 'Oku mahu'inga ke faka'osi lelei 'a e ngaahi va fetu'utaki ko 'eni pea fakakaukau'i pe ko e ha te ke fetongi 'aki kinautolu. 'E lava ke ne tuku ha 'tukia'anga 'i ho'o mo'ui. 'I he taimi 'e ni'ihi te tau lava 'o mamahi 'i he ngaahi ngata'anga pehee.

'Oku mau poupou'i koe ke ke fehu'i, 'Ko hai 'oku ne akonaki'i kita, pea ko hai 'oku ou akonaki'i?' ko e kongia ia 'o ho'o tukupa ki he tu'unga faka'akonga faka-Kalisitiane.

Ko ha ngaahi fehu'i 'eni teke lava 'o fakakaukau'i fakataha. Fakapapau'i 'oku ke fakahaa'i ho'o hounga'ia ki ho hoa/timi 'ilo'ilo 'i he taimi kuo nau foaki kiate koe.

Ki he hoa fa'a 'ilo'ilo

Kuo ke mamata fefe ki he'eku tupulaki mo fakalalakalaka lolotonga e taimi ko 'eni?

Ko e ha ha founga kuo ke mamata mo fanonga ai ki he ngaue 'a e 'Otua 'i he'eku mo'ui?

Ko e ha ha fakalotolahi 'e taha 'oku ke ma'u mei he fononga ko 'eni?

Ko e ha 'a e fakakaukau faka'osi 'oku ke fie tuku mai kiate au?

Ki he tokotaha 'oku fononga

Ko e ha ha founga kuo ke mamata mo fanongo ai ki he ngaue 'a e 'Otua 'i ho'o mo'ui?

'Oku ke ma'u ha 'ilo lelei ange ki he feitu'u 'oku tataki ai koe 'e he 'Otua? Ko e ha ho'o sitepu hoko ki he tafa'aki ko 'eni?

Kuo tokoni'i fefe koe 'e he taimi fakataha ko 'eni?

Ko e ha ha fakalotolahi 'e taha 'oku ke ma'u mei he fononga ko 'eni?

Ko e ha te ne fetongi 'a e va fetu'utaki ko 'eni kiate koe?

13. Faka'osi ho'o fononga

"Ko au 'eni. Fekau'i au."
'Isaia 6:9

Ko e me'a faikehe, 'i ho'o hiki pe ho'o ngaahi palani, 'oku ke fakalahi ai 'a e ngalingali 'e hoko. Kapau te ke tala ki he ni'ihiki kehe fekau'aki mo kinautolu, 'oku toe lahi ange ai 'a e ngalingali.

Hili ho'o taimi mo ho hoa 'ilo'ilo – pe mahalo te ke 'uluaki fai 'a e sitepu ko 'eni – 'oku mau loto ke 'oatu ha faingamalie ke ke a'u ai ki ha ngaahi aofangatuku mo fakahoko ha ngaahi palani mei he fononga kotoa ko 'eni.

Vakai ki he tohi tu'utu'uni ko 'eni. Toe lau ho'o ngaahi fakamatala. 'Ai ke ke lotu mo tau'ataina ki he 'Otua. Tali 'a e ngaahi fehu'i 'i lalo pea fuakava ke vahevahe kinautolu mo ha taha. Tuku ke nau tokoni atu ke ke fakalelei'i kinautolu.

Q. Ko e ha 'a e ngaahi me'a mahu'inga kuo ke ako fekau'aki mo koe 'i he fononga ko 'eni?

Q. Ko e ha 'a e ngaahi me'a mahu'inga kuo ke ako fekau'aki mo e 'Otua?

Q. Kuo liliu fefe 'e he fononga ko 'eni ho va fetu'utaki mo e 'Otua?

Q. 'Oku ke fie ma'u fefe ke liliu koe 'e he fononga ko 'eni?

Q. Ko e ha ha Ngaahi Potufolofola 'oku ke fie fakamahino'i ko e fakava'e ia ki ho'o fononga ki mu'a?

F. Fakakakato 'a e ngaahi setesi ko 'eni

'Oku ou ongo'i 'oku ui au...

'I he taimi ko 'eni, ko 'eku taumu'a 'i he mo'ui ko e ...

'Oku ou fie tulifmui ki ai...

'I he mahina 'e hongofulu ma ua, 'oku ou fie ma'u...

Mei heni, 'oku lavame'a 'eku mo'ui 'o peheni ...

Ko ha Ui ki he Ngaue Fakafaifekau?

Ko e ki'i tohi ko 'eni na'e fa'u ia 'e he Sinoti Kuinuilani 'o e Siasi Fakatahataha, ko ha faka'ai'ai ki he me'a 'oku tau tui 'oku totonu ke hoko ko ha me'a angamaheni ki he kau Kalisitiane kotoa pe – ko e fekumi ki he 'Otua 'i he'etau mo'ui 'i he'etau tupu hake 'o hange ko Sisu.

'I he taimi tatau, ho muimui kihe ki'i tohi ko eni, fiema'u ia ke ke fakamo'oni ki ha kalasi pe fokotu'u ha tokotaha faifale'i ke fai 'eni. Ka 'o kapau **'oku ke ongo'i 'i ho'o muimui ki he ki'i tohi ko 'eni, 'oku 'i**³ai ha founa pau ke muimui ki ai ke sivi'i 'a e uiui'i ko 'eni.

'I he Siasi Fakatahataha⁴i, ko e ui ki he Ngaue 'oku 'ikai ko ha fa'a 'ilo'ilo fakafo'ituitui pe ka ko ha fa'a 'ilo'ilo fakakolo. Ke faka'aonga'i ha fakatataa, ko e taimi 'oku ke 'alu ai ki he ngaue fakafaifekau, 'oku hange ia 'oku ke 'hoa mo e siasi. ' I ha nofo hoa pē, 'oku fiema'u ki he ongo fa'ahi fakatou'osi ke na loto - lelei ki he fokotu'utu'u!

Ko ia, 'oku 'i ai ha founa pau ange:

1. Ko ha faingamalie ke ke 'ahi'ahi'i ai – 'oku mo'oni nai 'eni? 'Oku ou ma'u nai 'a e ngaahi poto'i ngaue, 'ulungaanga, taukei mo e vilitaki 'oku fie ma'u ki he fatongia? Ke 'ahi'ahi'i ha ngaahi ngaue fakafaifekau pea kau 'i ha ngaahi ngaue fakalotu. 'Oku faingata'a 'a e ngaue fakafaifekau. 'Oku mo'oni nai 'a e telefoni?
2. Ko ha faingamalie ke sivi'i ai 'e he Siasi ho uiui'i: 'Oku ke fakahaa'i nai 'a e poto, ilo, loto fakatokilalo mo e vilitaki totonu ki he fatongia? 'Oku ke fakahaa'i nai 'a e loloto fakalaumalie mo e lahi fakalotu 'o e uiui'i?

'Oku 'ikai ke mau 'amanaki te ke hoko ko ha 'koloa kuo 'osi' 'i he kamata'anga, ka 'oku mau fie sio ki he taiafoni 'i he makamaka.

'Oku 'ikai ko e fakamo'oni ki he sitepu hoko 'a e fakamo'oni ki ho'o mo'ui. Ko e sitepu hono hoko – 'oku ui ko **e Phase 1** pe ko e **Period of Discernment** – ko ha founa 'e taha 'o e 'ilo'ilo. Te ke lava 'o a'u ki he ngata'anga 'o fakakaukau, *'Oku 'ikai ke u ongo'i ha ui ki he ngaue fakafaifekau!* Ko ha ola totonu ia.

Kapau 'oku ke fie muimui'i 'a e **Phase 1**, talanoa mo ho'o faifale'i, Faifekau, pe taunilouti 'a e fakamatata mei he ngaahi feitu'u ko 'eni...

<https://tinyurl.com/58ypw6y2>

'Oku 'ikai fie ma'u ia ke hokohoko atu ho'o ngaue ki he *ki'i tohi ko 'eni* kapau te ke kamata 'a **e Konga 1**.

³ Ko ha uiui'i ke hoko ko ha Faifekau, Malanga, Faifekau, Tikoni pe Faifekau.

⁴ Kapau 'oku 'ikai ko ha kongae koe 'o e Siasi Fakatahataha'i, talanoa ki ho'o Minisita/Faifekau ke 'ilo'i pe ko e ha 'a e founa ngaue ki ho siasi.

Fakamatala mai ho'o talanoa! Na'e fetaulaki nai 'a e 'Otua mo koe? Na'e 'aonga nai 'eni? Muimui 'i he fehokotaki'anga ko 'eni ke vahevahe ho'o talanoa....

<https://forms.office.com/r/CKB3uB9y9L>

Kapau 'oku 'i ai ha 'Otua 'oku ne 'afio'i kitautolu mo fie ma'u 'a e me'a 'oku lelei taha ma'atautolu, 'oku ngali fakapotopoto ke fai 'etau fenapasi mo e finangalo 'o e 'Otua. Ka 'oku 'ikai faingofua hono 'ilo'i 'o e finangalo 'o e 'Otua ki he'etau mo'ui. Ko e ngaahi founga 'a e 'Otuá 'oku mā'olunga mama'o ia 'i he'etau ngaahi founga, pea ko 'etau vakai ki he me'a 'oku lelei 'e kehe nai ia mei he anga 'o e vakai mai 'a e 'Otuá ki he ngaahi me'a.

'Oku 'omi 'e he ki'i tohi ko 'eni ha sitepu 'aonga 'e 13 'e lava ke fai 'e ha taha ke feinga ke fenapasi 'ene mo'ui mo e palani 'a e 'Otua. 'I hono pou pou'i 'o e fekumi ki he Tohi Tapu, lotu, kumi ha hoa fa'a 'ilo'ilo, mo hono 'ilo'i 'enau ngaahi me'afoaki, mo e ngaahi sitepu kehe, 'oku mau lotua ke fakamalohia ho'o mo'ui 'e he founga ko 'eni.

To download this document in other formats

